

The problem of utilizing the competence approach for training engineers is considered. The investigation of the results are brought on the basis of which the passport, the composition and structure of the model of professional competency of an engineer in the teaching conditions of a higher technical educational institution are offered. The model of an engineer's professional competency is worked out, which takes into consideration the peculiarities of directions, contents, kinds and forms of the production activities of engineers and other technical workers and the components of their specific work. The essence and the specificity of academic work of students in conditions of fulfilment of production tasks and of motivation of professional orientation are exposed. The factors of the improvement of efficiency in the scientific-cognitive activities of the students are determined.

The article states that the basis for the new content system of higher education is the formation of competencies as a result of professional achievement, mastery of a specialty. The competence synthesizes knowledge, relevant skills and abilities of a new type, which integrates an individual for training and professional activities, accumulating experience. There are several points of view on the professional competence of the expert: 1) an integrative concept that includes a set of components (mobility of knowledge, an alternative method of operations, critical thinking); 2) the system of the components (social, special, individual); 3) a set of components (training and core competencies); 4) the integrated knowledge, skills, abilities, etc.; 5) possession of knowledge in action, social and personal experience in a particular field of activity; 6) the qualitative and quantitative characteristics of a personality traits. However, at present, scientific development of an engineer's model of professional competence for adequate formation of professionals in the training is insufficient.

Updating the content and technology of higher education should be consistent with the requirements of the employers and the public demands of the creation of effective mechanisms for implementation of competence-based approach. The search for the implementation of competence-based approach to engineering education must take place in the context of scientific and pedagogical theory and practice on the basis of constructive-technological problems of production and the needs of society.

Key words: *model of professional competency of an engineer, production activity, forming of competencies, official duties.*

УДК 378.147

М. М. Осадець

Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Дана стаття направлена на виявлення закономірностей формування мотивів та інтересів студентів у галузі фізичної культури та спорту. Зовнішні й внутрішні фактори, що впливають на мотивацію до занять фізичними вправами для удосконалення свого організму, дозволили осмислити механізми формування мотиваційної сфери щодо організації та методики проведення фізкультурно-масової роботи з фізичного виховання в навчальному закладі, щодо корекції програми з фізичної культури й диференційованого підходу до студентів.

Постановка проблеми. Перспективи гуманізації суспільства можна визначити за допомогою законодавчих документів, які приймаються державою, щодо фізичного виховання населення. Пріоритети особистості в суспільстві декларуються не тільки її правами, але й конкретними державними реформами, спрямованими на задоволення потреб та інтересів людини. Індикатором прогресивних гуманістичних зрушень вважають цільову комплексну програму «Фізичне виховання-здоров'я нації». На відміну від попередніх програм, головною метою реформ системи фізичного виховання має бути покращення здоров'я людини з урахуванням її потреб, мотивів діяльності, інтересів.

Для реалізації державних заходів необхідно визначити фактори, які впливають на формування цих мотивів, причини, які заважають їх реалізувати, та стимули, які сприяють підвищенню мотивації до занять фізичною культурою.

Аналіз актуальних досліджень. За останні роки обсяг навчального навантаження студентів університетів настільки зріс, що загрожує через малорухомість, обмеження м'язових зусиль, що є причиною захворювань різних систем організму (Г. Л. Апанасенко, А. Д. Дубогай, А. Г. Сухарев, О. С. Куц, 1994; Т. Ю. Круїєвич та ін.). Протидією цим негативним наслідкам обмеження рухового режиму молоді є фізична культура та спорт, які є важливими чинниками збереження й зміцнення здоров'я, всебічного розвитку, покращення працездатності та зниження втомлюваності, підвищення опору організму різним захворюванням за період навчання у навчальних закладах (С. М. Дмитренко, О. В. Андрєєва, В. В. Весєяова, В. С. Добринський, О. С. Куц та ін.).

Мета статті – визначити особливості мотивації студентів до занять фізичною культурою.

Виклад основного матеріалу. Специфіка фізичного виховання полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим спонуканням до виконання фізичних вправ, використання природних факторів і формування такого способу життя, який сприяв би досягненню як особистих, так і суспільних цілей. Критерієм ефективності цього процесу має бути рівень здоров'я молоді, рівень фізичної працездатності й соціальної дієздатності.

Програма фізичного виховання в навчальному закладі передбачає форми організації занять, які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової активності студентів, що виникає в умовах насиченого загальноосвітнього процесу.

Дослідження (С. Ю. Балбенко, С. В. Затока, Т. Ю. Круцевич, В. В. Петровського) свідчать, що потреби, мотиви й інтереси в галузі фізичного виховання мають свої вікові особливості та пов'язані з психологічним розвитком, соціальним формуванням особистості, темпераментом, соціально-економічними умовами життя конкретної сім'ї [1, 171].

Мотив – це спонукання до дії, учинку, діяльності. Будучи спонукальною причиною, він додає поведінці людини певний напрям і змушує діяти – саме так, а не інакше. З проблемою мотиву людина постійно зіштовхується в повсякденному житті, хоча не завжди усвідомлює це. Мотив не тільки визначає її поведінку, але великою мірою обумовлює кінцевий результат діяльності. Мотиваційна людина більш ефективно реалізує свою справу, а головне вона здатна на максимальну віддачу своїх духовних і фізичних сил, якщо цього вимагає досягнення поставленої мети. Намагаючись пояснити те, що детермінує поведінку людей, ми дуже часто піддаємося спокусі звести все до явищ, що лежать на поверхні. Бажання чи небажання, яке переживає людина, автоматично ототожнюються з мотивом [3, 77].

Мотив є одним зі складових мотиваційної сфери студентів, це спрямованість активності на предмет, внутрішній психічний стан прямо зв'язаний з об'єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність. Якщо потреба характеризує готовність до діяльності, то наявність мотиву додає активності новий, більш дійсний характер. Коли мова йде про спеціально організовану рухову активність, необхідно з'ясувати зміст, особисту значимість цієї діяльності. Ціль – це спрямованість активності на проміжний результат, що представляє етап досягнення потреби. Щоб студенти усвідомлювали мету своїх дій і співвідносили їх з мотивами фізичного самовдосконалення, ціль рухової активності може залишатися однією і тією ж, а зміст повинен змінюватися – стати чемпіоном, бути матеріально забезпеченим, подібатися представникам протилежної статі тощо [3, 81].

Результати дослідження вікової динаміки мотивів занять ФК і С показали, що перше місце як у хлопців, так і у дівчат, займає мотив удосконалення форми тіла, однак розвиток цього мотиву має свої особливості. У хлопців цей мотив йде паралельно зі спортивним мотивом, простежується позитивний взаємозв'язок, тобто заняття спортом асоціюються з гарною фігурою та здоров'ям. Відбувається чіткий поділ мотивів – мотив удосконалення форми тіла домінує, а спортивний мотив знижується. Дівчата починають звертати увагу на свою фігуру раніше, ніж

хлопці. У них у 3 рази вищий мотив боротьби із зайвою вагою, ніж у хлопців. Досить стабільний у всі вікові періоди мотив зміцнення здоров'я. Мотивами рекреаційного характеру є: «спілкування з друзями» та «активний відпочинок», які притаманні, як хлопцям, так і дівчатам.

Порівняльний аналіз спортивних інтересів студентів, дозволяє виділити види спорту, що користуються найбільшою популярністю. У хлопців – футбол, баскетбол, плавання, бодібілдинг, види єдиноборств, туризм, спортивне орієнтування, легка атлетика, волейбол. У дівчат найбільш популярними є аеробіка, плавання, баскетбол, шейпінг, фітнес, волейбол, туризм, спортивне орієнтування.

Для з'ясування мотивації студентів у сфері фізичного виховання й визначення шляхів її формування необхідно установити ті спонукання, якими керується молодь у своїх учинках, бажаннях у процесі навчальної та позакласної діяльності. Мотиваційна сфера завжди складається з низки спонукань: ідеалів і ціннісних орієнтацій, потреб, мотивів, цілей, інтересів та ін. Ці спонукання виконують різну роль у загальній картині мотивації, на різних етапах вікового розвитку відіграють то більше, то менше значення, тому знання їх допоможуть викладачеві диференційовано впливати на мотивацію студентів до фізичного самовдосконалення.

Будь-яка діяльність починається з потреб, усі вони, навіть біологічні за походженням, формуються під час взаємодії дитини з навколишнім середовищем і залежать від низки факторів. Потреба – це спрямованість активності людини, психічний стан, що створює передумову діяльності. Однак сама по собі потреба; не визначає характеру діяльності, тому що може бути задоволена різними предметами та способами. Предмет задоволення визначається тоді, коли людина починає діяти [4, 53].

Низька мотивація діяльності студентів пов'язана з певними факторами, що в різному співвідношенні можуть виступати відповідно до умов проживання молоді, навколишнього середовища, сімейного виховання.

Існують певні розходження у структурі зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на мотивацію до систематичного виконання фізичних вправ як засобу самовдосконалення у студентів.

У студентів відносно рівноцінними щодо впливу є такі зовнішні фактори, як поради батьків, викладача, відвідування змагань, поради друзів, телепередачі й преса.

Внутрішніми факторами, які впливають на інтенсивність мотивації, можна вважати знання, переконання, бажання й пошук причин, що заважають реалізувати мету. У вищих навчальних закладах у студентів, особливо дівчат, упевненість у користі занять фізичними вправами більша.

До об'єктивних зовнішніх причин, які утруднюють реалізацію мети, можна віднести відсутність груп за інтересами та спроможність оплачувати заняття, до внутрішніх причин, які відбивають нестійкість мотивів та інтересів і низьку мотивацію, належить брак часу [5, 22].

Розглянемо детальніше основні фактори формування мотивації студентів до занять фізичною культурою:

1. *Сімейне виховання* відіграє значну роль у формуванні фізкультурно-спортивних інтересів молоді. Сімейні традиції передаються з покоління в покоління. Залучаючи дитину до спорту з раннього дитинства, батьки заздалегідь піклуються про здорове майбутнє свого «чада». Доведено, що діти, які займаються фізичною культурою і спортом, менш схильні до таких шкідливих звичок, як алкоголізм, паління, наркоманія, токсикоманія і т.п. Під впливом фізичних вправ у них виробляється стійкий імунітет до різних видів захворювань. Тому дуже важливо, щоб кожний із батьків приділяв якнайбільше уваги вихованню своєї дитини, враховуючи її уподобання й інтереси.

Виявлені факти вимагають широкої просвітницької роботи з батьками через телебачення, пресу, шкільні батьківські комітети, які повинні сприяти підвищенню ролі сімейного виховання, відновлення контакту між батьками й дітьми, що буде підвищувати самосвідомість молоді не тільки мати бажання бути здоровим, але й реалізувати його.

Природно, що відсутність спілкування зі своїми дітьми, незнання їхніх інтересів і безконтрольність призводить до послаблення впливу сімейного виховання, до переміщення сфери впливу на «вулицю», тобто в мікросередовище, що, на жаль, має частіше негативний вплив. Тому батькам необхідно враховувати психологію молоді, їхнє раннє дорослішання й прагнення мати власну думку щодо заборонних дій.

2. *Вплив телебачення* на формування мотивів та інтересів студентів зумовлений щоденним переглядом телепередач, причому вікові коливання незначні.

Необхідно констатувати, що ідеали молоді змінилися. Якщо раніше вони хотіли бути схожими на відомих спортсменів, то тепер вони навіть не знають їхніх прізвищ. Такі ідеали можуть формувати тільки мету, але не підвищувати активність для її досягнення. Для підвищення мотивації необхідні діючі спонукання й стимули [2, 44].

Знаючи телеканали і передачі, які дивляться студенти, необхідно включати рекламні ролики про здоровий спосіб життя, рухову активність, що можуть служити сюжетом для реклами безалкогольних напоїв,

тренажерних пристроїв, фітнес-центрів тощо. Ці сюжети та сценарії повинні розроблятися разом із психологами й охоплювати широку вікову аудиторію. Необхідно повернути на телеканали передачі про масові змагання типу «Папа, мама, я – спортивна сім'я», «Роби як ми, роби краще нас» та інші спортивно-розважальні передачі, які мають як пізнавальний, так і рекламний характер.

Телебачення володіє широкою глядацькою аудиторією студентів і тому може стати діючою силою залучення їх до систематичних занять фізичною культурою та спортом, що буде сприяти їхньому самовдосконаленню, зміцненню здоров'я і використанню своїх фізичних здібностей на благо суспільства, а не проти нього.

3. Роль преси. Одним із комунікативних факторів, що несе інформацію, є преса. У студентів присутній мотив самовдосконалення для поліпшення здоров'я, фігури. Вони шукають інформацію, яка сприяла б досягненню мети, і такої інформації в пресі повинно бути більше, вона повинна бути доступною, зрозумілою й підготовленою кваліфікованими фахівцями.

Вивчення інтересу до рубрик підтвердило висновок про те, що в більшості хлопців і дівчат мотиви занять ФК і С більшою мірою пов'язані з самовдосконаленням організму й оздоровленням.

4. Вплив студентського виховання. Вищий навчальний заклад в особі викладача фізкультури перестала бути діючим фактором, який впливав би на виховання мотивації до систематичних занять ФК і С у позаурочний час. Причини цього залежать не тільки від особистості викладача фізкультури, але й від постановки процесу фізичного виховання у визначений час. Один із напрямів сучасної «Концепції фізичного виховання» направлений на те, щоб домогтися більш високих результатів фізичної підготовленості на основі реалізації принципово нових підходів, засобів, технологій, де головним є не процедура натаскування на руховий результат, а складна і кропітка робота з формування щиро зацікавленого відношення до процесу самовдосконалення, створення умов для оволодіння способами удосконалювання своєї особистості. Завдання полягає в тому, щоб зробити активну рухову діяльність більш осмисленою, цілеспрямованою, найбільшою мірою відповідною індивідуальним особливостям кожного, хто займається. Необхідно акцентувати увагу на елементах, які покликані сприяти ефективному формуванню в студентів грамотного ставлення до себе, свого тіла, сприяти формуванню потребно-мотиваційної сфери, усвідомленню необхідності зміцнення здоров'я, ведення здорового способу життя, фізичного удосконалення [5, 22].

Одним зі шляхів підвищення ефективності системи фізкультурної освіти, фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів є формування повноцінної мотивації до занять.

Висновки. Загальноприйнятими проблемами мотивації є положення про те, що мотивація (у широкому змісті) включає всі види спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, мету, нахил, «як усвідомлене чи малоусвідомлене спонукання до діяльності». Навчальна й фізкультурно-оздоровча діяльність спонукається цілим комплексом мотивів, що й визначають зміст занять для студентів.

Мотиваційна сфера мінлива та має вікові й змістово-значеннєві особливості, зумовлені деякими природними та соціальними факторами.

Серед мотивів, які лежать в основі процесу навчання виділяють: внутрішні мотиви, які спонукаються процесом занять, способами дії, прийомами аналізу матеріалу, самим предметом навчання, і зовнішніми мотивами, які залежать від факторів, що знаходяться за межами навчальної та фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів.

Виявлені вікові особливості ставлення студентів до процесу фізичного виховання в навчальному закладі свідчать про необхідність доопрацювання програм з фізичної культури адекватно віково-статевим потребам, мотивам та інтересам студентів, що буде сприяти підвищенню їх мотивації до занять фізичними вправами як в системі урочних, так і позаурочних форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антікова В. А. Виховання у студентів інтересу до занять з фізичної культури / В. А. Антікова, А. О. Єфімов // Роль ФК у здоровому способі життя : Матер. І наук.-практ. конф. – Львів. 1992. – С. 171–172.
2. Виноградов П. А. Физическая культура й спорт на телеекране / П. А. Виноградов // Теория й практика физической культуры. – 1996. – № 1. – С. 43–46.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоції / С. С. Занюк. – Луцьк : Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. – 180 с.
4. Крайнюк В. М. Психологічні та психофізіологічні особливості юнацького віку / В. М. Крайнюк, Л. І. Шумигора, Л. А. Кирієнко // Матер. Всеукр. наук. симпозиуму. – Київ-Черкаси, 1999. – С. 53.
5. Петровский В. В. Особисті потреби і мотивація як один із факторів, що визначає направленість занять фізичними вправами / В. В. Петровский, Т. Ю. Круцевич // Світоч. – 1997. – № 4. – С. 22.

РЕЗЮМЕ

Осадец Н. М. Особенности мотивационной сферы студентов к занятиям физической культурой.

Данная статья направлена на выявление закономерностей формирования мотивов и интересов студентов в отрасли физической культуры и спорта. Внешние и внутренние факторы, которые влияют на мотивацию к занятиям физическими упражнениями для усовершенствования своего организма, позволили осмыслить механизмы формирования мотивационной сферы относительно организации и методике проведения физкультурно-массовой работы по физическому воспитанию в учебном заведении.

Приоритетными мотивами занятия физической культурой и спортом студентов являются укрепление здоровья, усовершенствования формы тела, достижения высокого спортивного результата, общения с друзьями и активный отдых.

Проведенные исследования не проблему изучения мотивации студентов к физическому самосовершенствованию, а ставят ряд вопросов, которые касаются формирования приоритетов культуры физического здоровья и мотивации его улучшения, сохранения, начиная с детского возраста и заканчивая старшими возрастными группами населения.

SUMMARY

Osadets M. Features of students' motivational sphere to physical culture.

This article is sent to the exposure of conformities to law of forming of reasons and interests of students in physical culture and sport. External and internal factors which influence on motivation to physical exercises for the improvement of the organism allowed to comprehend the mechanisms of forming of motivational sphere in relation to organization and methodology of realization of athletic-mass work from physical education in educational establishment, in relation to the correction of the from a physical culture and differentiated approach to the students.

Conducted researches of reasons to engaging in a physical culture and sport of students which live in the different regions of Ukraine, confirmed the row of features, at an analysis with the use of age-old constants, that can be interpreted as conformity to law.

Priority reasons of engaging in a physical culture and sport of students are strengthening of health, improvement of form of body, achievement of high sporting result, with friends and active rest.

The conducted researches do not dip out the problem of study of motivation of students to physical self-perfection, but put the row of questions, which forming of priorities of culture of physical health motivations of improvement, maintenance, beginning from child's age and concluding the senior age-related groups of population.